

EESTI FILHARMOONIA KAMMERKOOR TURNEEDEL PÄRDIGA

Arvo Pärdi muusika on Eesti Filharmonia Kammerkoori (EFK) ja Tõnu Kaljuste viinud aastate jooksul maailma paljudesse esinemispaikadesse, kuid erakordselt tihedaks kujunes EFK kontserdikalender Arvo Pärdi 90. sünnipäeva aastal: aprillist kuni septembrini 2025 andis koor 17 kontserti üheksas riigis ja turneed jätkuvad käesoleva aasta lõpuni. Lisaks kohapeal kontserte jälginud publikule sai erinevate kanalite kaudu edastatud kontserdiülekanetest osa veel palju kuulajaid. Kõikjal võeti muusikuid vastu suurte kiidu-

avaldustega, sageli lõppesid kontserdid lisapala ja püsti tõusnud publiku ovatsioonidega.

Helilooja 90. sünnipäevale pühendatud *a cappella* kontserdid Eesti Filharmonia Kammerkoori ja Tõnu Kaljuste esituses, kus mitmel pool tegi kaasa Kadri Toomoja orelil, toimusid Pariisi Filharmonias (29. IV, salvestus eetris Deutsche Grammophoni klassikalise muusika voogedastusplatvormil STAGE+), Müncheni Prinzregententheateris (16. V), Berliini Filharmonia kammersaalis (18. V, salvestus

EFK Pärdi kavaga Pariisi Filharmonia saalis aprillis 2025.

EFK BBC Promsi festivali ajal juulis 2025 Londonis Royal Albert Halli ees.

Anneli Ioste fotod

Deutschlandfunk Kulturi eetris), festivalil „Praha kevad“ Rudolfinumis (19. V, otseülekanne Medici.TVs ja Tšehhi Raadios), Dresdeni muusikafestivalil Martin Lutheri kirikus (20. V), Košice festivalil „Music Spring“ Slovakkias (29. V), festivalil „BBC Proms“ Royal Albert Hallis (31. VII, otseülekanne BBC Radio 3-s ja Eesti Rahvusringhäälingu Klassikaraadios), festivalil „Britten Spears Arts“ Snape Maltingsi kontserdisaalis (1. VIII), kaks avakontserti Bremeni muusikafestivalil (16. VIII), George Enescu festivalil (19. VIII) ja Lausitzi festivalil (11. IX, otseülekanne ARTES).

Lisaks *a cappella*-kontsertidele esitati Pärdi loomingut koos orkestriga Concerto Copenhagen: De Singelis Antwerpenis (31. V), Knechtstedeni kloostris Leverkusenis (1. VI), festivalil „Händel Festspiele“ Halles (11. VI), Kopenhaageni katedraalis (26. IX) ja Århusi katedraalis (27. IX).

Raugevat huvi klassikalise muusika vastu, millest aeg-ajalt räägitakse, Pärdi kontsertide puhul kindlasti näha ei ole. Saalid olid pilgeni täis, sh ka 6000-kohaline Royal Albert Hall, ja külastajate hulgas oli näha palju noori. Ka näiteks vahetult enne EFK kontserti BBC Promsil pikas looklevas piletisabas ümber Royal Albert Halli võis märgata peamiselt noori inimesi.

Ülisuurt huvi Pärdi muusika vastu võib tõlgendada kui inimeste vajadust võtta paus ning korrastada ja tasakaalustada oma sisemaailma praeguses infoga küllastunud fragmenteeritud keskkonnas, kus domineerivad ärev meelolu ja materiaalsed väärtused. Pärdi muusika oma lihtsuse, selguse ja meditatiivse iseloomuga loob võimaluse keskenduda vaimsetele väärtustele ning liikuda aeglaselt ja sügavuti, mitte kiiresti.

Lisaks tohutule publikuhuvile ja suurele menule saatis kontserte mas-

siivne meediakajastuste laine saksa, prantsuse, tšehhi ja briti väljaannetes. Sealjuures avaldasid eelhäälestavaid artikleid, ülevaateid ja kontserdijärgseid kiitvaid arvustusi briti meedia väga laia levikuga mainekad lipulaevad, nagu The Times, Financial Times, The Telegraph, BBC Radio 3, mille tarbijanumbrid ulatuvad miljonitesse. Kajastused ilmusid ka Ühendkuningriigi olulistes kultuuri ja klassikalise muusika kanalites, nagu The Desk Art, *online*-muusikakanalis PlanetHugill.com ja muusikaedastamise platvormil Arcana fm. Prantsuse meedias avaldati vastukaja autoriteetsetes klassikalise muusika ajakirjas Diapason ning oopereid ja klassikalise muusika kontserte süvitsi analüüsisvas veebipõhises väljaandes Olyrix. Saksa meediast võib märkida mõjukat

üleriigilist väljaannet Süddeutsche Zeitung ja olulisi regionaalseid väljaandeid, nagu Rheinische Post, Dresdner Neueste Nachrichten, Sächsische Zeitung jt.

Järgnevalt on välja toodud valik tsitaate erinevatest välismeedia arvustustest, kus on analüüsitud nii kavade ülesehitust, Tõnu Kaljuste tõlgendusi kui kammerkoori ja solistide esitust. Arvo Pärdi loomingu kõrval said palju tähelepanu ka teiste heliloojate teosed, eriti Pärdi muusikale vastandlik Veljo Tormise ajakohane „Raua needmine” BBC Promsil.

„Dirigent kujundas kontserdi leidlikult kaheosaliseks, kus mõlemat osa raamistasid väljavõtted kahest suuremast teosest, „Berliini missast” (1990) ja „Kanon pokajamenist” (1997).

Tõnu Kaljuste, solistid Toomas Tohter ja Geir Luht ning EFK esitamas BBC Promsil juulis 2025 Veljo Tormise „Raua needmist”. *Chris Christodoulou foto*

Koor esitas „Berliini missa” väljapeetult, pöörates erilist tähelepanu sõnale, mida saatis Kadri Toomaja sugestiivne esitus Riegeri orelil. Kaljuste dirigeeris tähelepanuväärselt — nappide, kuid kõnekate žestidega. Ta juhatas koori mööda käänulist, ent kindlalt kulgevat rada „Summas” (1977), mis on selle esteetika *credo* ja teetähis. Ta kasutas saali suurepärase akustikat, et esile tuua „Nunc dimittisse” (2001) särav kulminatsioon (*lumen*) ning näidata väikese kantaadi „Dopo la vittoria” (1996–1998) dramaatilist kontrasti pärast selle elavat sissejuhatust. (---) Kontserdi teist osa läbiv teos „Kanon pokajanen” ei ole asjata pühendatud Eesti Filharmoonia Kammerkoorile ja selle asutajale — koor kõlab seda kirikuslaavikeelset liturgilist teksti esitades stiiltruult ja loo-

mulikult. Teose suurejooneline finaal näitab koori solistide kvaliteeti — ühtlase sopranirühma kõrged noodid püsivad laitmatud, säravate tämbritega metsosopranid ja tenorid mõjuvad kui Bütsantsi katedraali kuplid ning sügavad bassid ulatuvad slaavi oktavistide maile... See tõeliselt ülendav hetk peatab aja Jean Nouveli disainitud hõljuvate pilvede all.”

(Benoît Fauchet, Diapason, 2. V 2025)

„Tõnu Kaljuste, kes tunneb Pärdi loomingut peensusteni ja mõistab sügavuti tema *tintinnabuli*-esteetikat, juhtas koori autoriteetselt ja ääretult tundlikult. Tulemuseks oli rikkalik värvide ja nüansside palett kujundatuna hästi struktureeritud rütmis. Koor oli kompaktne, ühtse kõlaga ning laulis täpselt, laitmatu intonatsiooniga, mis eriti

Yena Choi ja EFK Galina Grigorjeva teose „Svjatki” ettekandel BBC Promsil.

Anneli Ivaste foto

hästi pääses esile teoses „The Deer’s Cry”. (---) Sopran Annika Lõhmuse häälsulandus kaunita tema häälerühma – kõrged noodid kõlasid võimsalt ja enesekindlalt, pikkades kandvates fraasides stabiilselt ning hoolikalt lihvitud intonatsiooniga.

Yena Choi vokaal eristus oma kergete ja tehnilise osavuse poolest, tema tämber kiirgas soojust ning fraseerimine oli õrn ja laulvalt meloodiline. Sopran Marie Roos hiilgas laitmatu täpsusega ning säravate kõrgete nootidega, mis täitsid filharmoonia „akustilised pilved”.

Tenor Danila Frantou esitas vana-slaavikeelse patukahetsuspalve väljendusriikka stiilitajuga, pehme kõla, laitmatu artikulatsiooni ja selge tämbri. Bass Henry Tiisma sulandus harmooniliselt ansamblisse oma täidlase

sooja kõlaga, pisut kitsama hääleulatusega, kuid võimsa vokaaliga.

Kadri Toomoja töi orelil delikaatselt esile koori bassiliini ning täitis ruumi võimsate ja värviküllaste akordidega. Tema koostöö dirigendi ja ansambliga oli suurepärase, eriti rütmi ja dünaamika osas. Kui ta vahetas instrumenti ja istus klaveri taha, lummas ta publikut oma peenetundelise mängu ja erakordse musikaalsusega.”

(Vojin Jaglicic, Olyrix, 8. V 2025)

„Kahe tunni jooksul esitati „best of” Pärdi *a cappella* kooriloomingust: kõlasid erinevate kristlike konfessioonide vaimulike tekstide seaded, kokku viies keeles.

Esituse täpsus oli laitmatu, kuigi üksikute konsonantideni välja, ka kõik dissonantsid olid välja kuulatud.

Tõnu Kaljuste, organist Kadri Toomoja ja EFK festivalil „Praha kevad” mais 2025.
Petra Hajska foto

Kaljuste dirigeeris vaoshoitult — Pärdi muusika ei taotle emotsionaalset läbielamist, vaid mõtisklust. Sellest lähtuvalt laulis kammerkoor selgelt, vähese *vibrato* ga, kuid mõjuvalt, eriti *forte*’s, mis saavutas pingestatud kõlatiheduse. Kõla jäi seejuures alati ühtlaseks, jättes ruumi igale lauljale ja mitte ainult soolodes, vaid ka koori säravate sopranite ja sügavate basside puhul.

Nagu kokkulepitult ei katkestanud publik kummalgi kontserdipoolel teoseid aplausiga — see andis kontserdile peaaegu jumalateenistuse meeleolu ja võimaluse täielikuks keskendumiseks. Ilmselt on just süvenemine see, mida inimesed tänapäeva neurootilises maailmas Arvo Pärdi juurest otsivad ja leiavad.”

(Michael Stallknecht, *Süddeutsche Zeitung*, 18. V 2025)

„Kontsert, millega tähistati 19. mail Arvo Pärdi 90. sünnipäeva Praha Rudolfinum, näitas eredalt tema muusika vapustavat jõudu ja sügavust. Eriprogramm, mis oli koostatud festivali „Praha kevad” jaoks, kõlas selle muusika kõige pädevama koosseisuga esitajalt — Eesti Filharmoonia Kammerkoorilt selle kunstilise juhi Tõnu Kaljuste juhatusel. (---) Domineeris mõtisklev meelolu, kuid näiteks „Berliini missa” „Gloria” ning väike kantaat „Dopo la vittoria” näitasid, kui rõõmsameelne ja elav võib Pärdi muusika olla. „Magnificat” mõjus ülevana, „The Deer’s Cry” aga kohati väga pingestatult.

Pärt oskab viia teose muusika eektaatilisse kulminatsiooni, millele järgneb rahunemine — nagu näiteks „Palve pärast kaanonit” „Kanon pokajaneni” lõpuosas. See teos kuulus õhtu tippfhetkede hulka, koori kõrval solee-

risid tenor Danila Frantou ja bass Henry Tiisma, kes suutsid ideaalselt tabada teose meeleolu.

„Which Was the Son of...”, mille tekst pärineb Luuka evangeeliumi (3:23–38) salmidest, kus öeldakse, et Jeesus oli Joosepi poeg, kes ise oli Eliase poeg ning kelle suguvõsa ulatub kuni Aadamani, näitas, kui meisterlikult oskab Pärt teksti muusikasse kirjutada. Ta vaheldas mees- ja naishääli, suuremaid ja väiksemaid koorikoosseise ning kasutas hüüde ja vastuse vormi, luues nii dünaamilise ja sisendusjõulise muusikalise struktuuri.

Õhtu oli eriline ka dramaturgiliselt, kuna oreliga teosed (organist Kadri Toomoja) vaheldusid *a cappella* lugudega. Üks õhtu mõjuvamaid, „Berliini missa”, oli põimitud teiste teostega, kuid kontsert jättis siiski tervikliku mulje — Pärdi muusika võib küll olla mitmetahuline, kuid sellel on ühine tuum. Kontserdi lõpetas koorile ja klaverile seatud „Meie Isa palve”. Lõpuaplausi ajal tõus publik püsti ja koor esitas lisaloo.

Pärdi muusika on Tšehhis hästi tuntud, seda on esitanud mainekad koosseisud, nagu The Hilliard Ensemble ja Gidon Kremeri Kremerata Baltica. Kuid Eesti Filharmoonia Kammerkoor kinnitas oma teisel kontserdil Prahas veel kord oma erakordset kvaliteeti ja tundlikkust Pärdi muusika ning õhtu dramaturgia osas, mis näitas helilooja loomingut erakordselt laia ulatust.”

(Alex Švamberk, *Novinky.cz*, 23. V 2025)

„Hilisõhtusel Promsi kontserdil, millega tähistati Pärdi sünnipäeva, esitasid Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja dirigent Tõnu Kaljuste tema teoseid

vaoshoitud sära, ootamatu soojuse ja erakordse kõlaga. Gongi ja šamaanitrummi saatel loodi müstiline ja pühendunud õhkkond.

Leidlik oli põimida Pärt teiste heliloojatega, kelle muusika täiendas ja lõi kontraste. Kujundlikud kellad helisesid läbi Rahmaninovi teose (kaks osa „Koguõisest jumalateenistusest“) esituse, valgustades muusikat, mida tihti peetakse tumedaks. Koori särav ja meisterlik lähenemine J. S. Bachi motetile „Ich lasse dich nicht“ üllatas samuti. Õhtu meeldejäävamaid hetki oli sopran Yena Choi võimas ja kristalselt puhas soolo Galina Grigorjeva lummas teoses „Tšto nastanet vesna“.

Meeldejääv oli ka Veljo Tormise sõjavastane teos „Raua needmine“, mille rituaalne ürgne energia pääses mõjule tänu Kaljustele, kes lõi šamaanitrummi, liikudes koori ning tenori ja bassi solistide vahel. Pärast seda tundus Pärdi „Vater unser“ uskumatult habras ning lisaloona kõlav „Eesti hällilaul“ oli täiuslik, imeline õhtu lõpetus.”

(Rebecca Franks, The Times, 1. VIII 2025)

„[Pärdi] „Da pacem Domine“ kandis endas õrnalt pulseerivat vaikust, mis oli täiesti hüpnotiseeriv. „Magnificat“ on kui tagasihoidlikkuse kehastus: intiimne ja täielikult puhastatud igasugustest liialdustest. Kontserdi tipp hetk oli minu jaoks erakordselt mõjuv „The Deer’s Cry“. Teos põhineb püha Patricku sõnadel, vankumatult korduval tekstil „Christ with me“, mis viis edasi järk-järgult tihenevat tekstuuri ja paisuvat kõlamassiivi. See oli vapustav ja suurepärase esitus.

Mul oli hea meel, et sellele järgnes õrn rahulik unelaul, nii lihtne ja vaik-

ne, kuid ometi emotsionaalselt mõjuv oma õhku jääva lõpuga.

(---) Rahmaninovi „Bogoroditse Devo“ „Koguõisest jumalateenistusest“ oli väga liigutav. Kui enamasti lauldi õhtu jooksul pigem vaikselt, *sotto voce*, siis siin kõlas täisvõimsuses *fortissimo*. Ja motetti „Ich lasse dich nicht“, mis on alles hiljuti omistatud Johann Sebastian Bachile, oli kuulata tõeline nauding.

Kontsert oli läbimõeldult kujundatud: värvilised valgusvihud löid 26-liikmelise koori ümber omamoodi helendava oreooli, valitses rituaalne õhustik. Tõnu Kaljuste oli karismaatiline tseremooniameister, tema juhatamisstiil oli sama minimalistlik kui Pärdi muusika, välja arvatud need hetked, kui ta tagus šamaanitrummi või puudutas tundlikult torukella.”

(Bernard Hughes, The Arts Desk, 1. VIII 2025)

„Dirigent Tõnu Kaljuste näib olevat veendunud, et Pärdi muusika olemuseni jõuab tänu kellahelina puhtusele, harmoonilisele kõlapildile ja vaimsele vaikusele, mis ei kaota oma sisemist rahu ka helitugevuse kasvades. Kõik kuuldu oli rohkem kui ilus, ent näiteks „Magnificat“, kus Pärdi geenius eriti eredalt särama lööb, tõi pisara silma. (---) Õhtule lisasid mitmekesisust teised heliloojad. Galina Grigorjeva ekstaatiline „Tšto nastanet vesna“ kandis sootuks teistsugust, ürgsemana mõjuvat vaimset kõlatunnetust, mida ehtisid Koreast pärit sopran Yena Choi kaunid kõrged noodid. (---) Kõige täiuslikumalt ühendas õrna väljenduslikkust ja tonaalset puhtust Bachi moteti „Ich lasse dich nicht“ esitus, mida tagasihoidlikult toetas oreil Kadri Toomaja.

Õhtu suurim üllatus tuli Pärdi kaasmaalaselt Veljo Tormiselt. Tema teoses „Raua needmine” kõlab terav süüdistus metallile, mis on iidsetest aegadest alates põhjustanud taplusi ja sõdu. Kaljuste šamaanitrummi lakkamatu rütmilise pulsi saatel manas koor rauda muistsete needustega, kiiretes rütmilistes fraasides, mis paisusid kulminatsiooniks, et siis taanduda tuhmiks, tumedaks vaikuseks. See oli hüpnootiseeriv ja varjutas peaaegu kõik muu.”

(Ivan Hewett, Ben Lawrence, *The Telegraph*, 2. VIII 2025)

„Pärdi „Magnificat” (1989) on üks tuntuimaid meistriteoseid, selle esitus kõlas nii loomulikult ja enesestmõistetavalt, nagu oleks muusika alati nii kõlama pidanud. Esitus oli läbimõeldud ja kontsentreeritud ning kõlas enesekindlalt ja väärikalt.

Järgnesid kaks osa Rahmaninovi tsüklist „Koguõine jumalateenistus”. Koor laulis kergelt ja elegant-selt, püüdmata saavutada slaavi kõla, tõlgendades teost oma nägemuse järgi. „Slava v võšnih Bogu” oli kerge ja voolav, peaaegu eeterlik, ning detailid toodi kenasti välja. „Bogoroditse Devo” oli intiimsem, kuid saavutas kulminatsioonis muljetavaldava võimsuse.”

(Planethugill.com, 1. VIII 2025)

„Promsi publik oli tänuväärselt vaikne, hoides justkui hinge kinni, et paremini kuulda nii tundlikku vokaalset esitust kui kristallselget läbipaistvat kõla. Kava oli läbimõeldud ja tõi esile Pärdi muusika väljendusrikkuse kõrvuti Bachi, Rahmaninovi ning Pärdi kaasmaalaste Veljo Tormise ja Galina Grigorjeva loominguga.

Pidulik „Da pacem Domine” ja palve „Veni creator” olid ideaalsed avalood, kus koor demonstreeris pigem kõla läbipaistvat selgust kui tugevust. Vaikus mängib samuti Pärdi muusikas otsustavat rolli ning Kaljuste hoolitses selle eest, et ka pausid oleksid sama pingestatud kui noodid.

(---) *Agnus Dei* tekstile loodud teoses „Für Jan Van Eyck” leiti täiuslik tasakaal kammerkoori ja Royal Albert Halli oreli vahel, kui Kadri Toomaja kasutas ideaalset registrit. (---)

Järgnenud teos [Tormise „Raua needmine”] kirjeldab sõjaõudusi, mis tekitavad külmavärinaid kohe alates esimesest, ürgsest helist, mida Kaljuste ise šamaanitrummil esile manas. Justkui pingule tõmmatud vedru lisas koori ohjatud pingestatus sellele ähvardavaid varje. Seda kuulates oli võimatu mitte mõelda Ukraina olukorrale ja seeläbi murele Balti riikide tuleviku pärast, eriti siis, kui muusika jõudis õõvastava kulminatsioonini. Selle teose toorest ürgset jõudu kandsid tenor Toomas Tohert, bass Geir Luht ja koor, kelle esitatud muusika kulges ärevalt, kuni lõpuks vaevu varjatud raevu lahvatamiseni. See oli erakordne esitus, mis jääb kauaks meelde.”

(Ben Hogwood, *Arcana.fm*, 3. VIII 2025)

Arvustusi valinud ja tõlkinud
ANNELI IVASTE